Sosiaali- ja terveysministeriö

Hyvinvointialueiden tehtävät kotoutumista edistävissä palveluissa

Henna Leppämäki
Erityisasiantuntija
5.2.2025

Maahanmuuttajat sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaina

- Hyvinvointialueilla on velvollisuus tarjota sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita niitä tarvitseville ihmisille
- Kotoutuminen itsessään ei vaadi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, mutta asiakkaalla voi olla kotoutumiseen liittyviä sote-palveluiden tarpeita. Palvelut arvioidaan yksilöllisesti.
- Kotoutujat ovat heterogeeninen ryhmä, joiden palveluntarpeet ovat hyvin erilaisia. Usein yhdistävä tekijä maahanmuuttaneille erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa on haasteet asioida tai etsiä tietoa suomeksi/ruotsiksi sekä hahmottaa suomalaista palvelujärjestelmää.
- Sote-palveluiden järjestämisen näkökulmasta varhainen palvelutarpeiden tunnistaminen ja pääsy palveluihin ennaltaehkäisevästi on keskeistä! Maahanmuuttajilla korkea riski päätyä raskaisiin sote-palveluihin.
- **Hyvinvointialueet päättävät itsenäisesti miten ja millaisissa organisaatiorakenteissa palvelut järjestetään**.

Hyvinvointialueiden velvollisuudet kotoutumisen edistämisessä

- Kotoutumista edistäviä palveluita annettava osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita
- Alaikäisenä ilman huoltajaa maassa olevien lasten asuminen, hoiva, huolenpito perheryhmäkodissa, perhehoidossa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla sekä aikuistumisen tuen palveluiden järjestäminen
- Kuntapaikalle ohjaamisessa hv-aluetta kuultava
- Pakolaisten kuntapaikalle vastaanottoon liittyvät tehtävät yhteistyössä kunnan kanssa
- Palveluiden yhteensovittaminen erityisesti paljon palveluita käyttävien asiakkaiden osalta
- Hyvinvointialueen on suunnittelussaan otettava huomioon alueellaan olevien maahanmuuttajien tarpeet ja kotoutumisen edistämisen valtakunnalliset tavoitteet.
- Kotoutumisen edistäminen on otettava huomioon hyvinvointialueen muuta toimintaa koskevan kehittämisen ja seurannan osana.
- Hv-alueen on huolehdittava, että palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille.
- Henkilöstön osaamisen varmistaminen
- HUOM! Monialainen kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelman laadinta poistumassa kotoutumislaista, MUTTA hv-alueelle jäämässä velvoite osallistua kunnan pyynnöstä kotoutumisen pta:n laadintaan

Keskeisimmät yhdyspintakysymykset

- Asiakastyön osalta huomioitava sosiaalihuoltolainsäädäntö (§11) ja työnjaosta sovittava ennakkoon siten, ettei epäselvyyttä tehtävistä ja toimivallasta valu asiakastyön tasolle. Terveydenhuollon osalta yhdyspinta on selkeämpi.
- Työvoiman ulkopuolella olevien henkilöiden palvelutarpeiden kokonaisarviointi ja siihen liittyvä tiedonvaihto ja -hallinta
- Vaikka kunnissa työskentelee koto-palveluissa sote-alan ammattilaisia, tulee huomioida viranomaisvastuut, aluekohtainen palvelujärjestelmä ja sen tuntemus. Kunta ei vastaa sosiaalihuollon palveluista (ei edes sosiaaliohjauksen vaikka kunnissa olisi sosionomeja). Sotessa tiedonsaantioikeudet ja toimivaltuudet ovat tarkkaan säädeltyjä. Tämä tulee huomioida asiakasohjauksessa!
- Pakolaisten vastaanotto ja kuntapaikoista päättäminen, yhteistyö kuntien, ELY-keskusten ja hyvinvointialueen kanssa keskeistä. Lainsäädäntö ei ulotu yksityiskohtaisten käytäntöjen tasolle, joten toimintatavat on sovittava hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa! -> Kiintiöpakolaisten **uudelleensijoittamisen syyt usein sote-palveluntarpeisiin liittyvää**, mikä on huomioitava palveluprosesseja ja vastaanottoa suunniteltaessa.

Keskeisimmät yhdyspintakysymykset

- Lähtökohta on, että esim. etuisuuksiin, sosiaaliturvaan ja muihin sote-palveluihin liittyvässä neuvontatarpeissa asiakkaita ohjataan samoin periaattein kuin kaikkia muitakin kuntalaisia, **kotoutuja-asiakkaat eivät ole poikkeus!**
- Kunnan ja hv-alueen on hyvä sopia siitä, kuinka asiakkaat ohjataan soteen ja vastaavasti sotesta kuntaan. Sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto/ ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta on virallinen ja velvoittava tapa, mutta kevyemmät ja sujuvammat tavat myös mahdollisia ja suositeltuja. Laki velvoittaa ilmoituksen tekemiseen, kun tarve on ilmeinen. (SHL§35)
- On hahmotettava yleiset pelisäännöt siitä, mitä työtä tehdään sote-viitekehyksessä hv-alueella ja mitä kunnassa. On huomioitava keskeisesti asiakkaan (myös työntekijän) oikeusturvaan liittyvät tekijät: mm. dokumentointi, lait asiakkaan oikeuksista, muutoksenhakuoikeudet ja valvonta (huomioitava uusi asiakastietolaki). Sote-tiedon käsittelyssä oltava huolellinen.

Muita tehtäviä maahanmuuttajiin liittyen

- Kotikunnattomat (ns. paperittomat asiakkaat), pääsääntöisesti oikeus välttämättömiin ja kiireellisiin palveluihin (SHL 12§), mutta yksilökohtainen arviointi täytyy tehdä. Kategorisesti ei voida estää palveluihin pääsyä, tulee arvioida maassa olon kesto. Korvauspykälä (SHL 12a§) koskee vain kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita henkilöitä, eikä määrittele mitä palvelua annetaan. Paperittomuuden kokonaiskuva hyvin monimuotoinen.
- Ihmiskaupan uhrille, joilla on kotikunta Suomessa, palveluista vastaa hyvinvointialue (Laki kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746). Hyvinvointialue voi hakea valtion korvausta ihka-uhreille annetuista palveluista.
- Molempien yllä mainittujen asiakasryhmien palvelut vaativat usein saman tyyppistä osaamista kuin kotoutuja-asiakkaiden palvelujen järjestäminen

Ilman huoltajaa maassa olevat alaikäiset

- Hyvinvointialue järjestää hoivan, huolenpidon ja asumisen siitä alkaen kun lapsi saa kotikunnan (joko turvapaikkaprosessi, kiintiöpakolainen tai tilapäistä suojelua saava)
- Hyvinvointialue vastuussa perheryhmäkodin perustamisesta (mahdollisuus yhteistyöhön muiden hv-alueiden kanssa!) yhteistyössä Ely-keskusten kanssa
- Perheryhmäkodeista sosiaalihuollon palvelu 1.1.2025, tuo kokonaisuuteen selkeyttä ja yhdenvertaisuutta. Perheryhmäkoteja koskeva säätely samaa kuin muuta sosiaalihuollon laitostoimintaa koskeva säätely
- Hyvinvointialueet päättävät itsenäisesti miten ja millaisissa organisaatiorakenteissa palvelut järjestetään. HVA voi esim. ostaa perheryhmäkotipalvelun yksityiseltä palveluntuottajalta, mutta sosiaalihuollon suunnitelmallinen työ ja päätökset palvelusta ovat hyvinvointialueen vastuulla.
- Jokaisen lapsen/nuoren tilanne ja tuen tarve tulee arvioida mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kuntaan siirtymisen yhteydessä. Jokaiselle lapselle/nuorelle nimetään omatyöntekijä (SHL 42 §). Edustaja osallistuu arvion ja suunnitelman laadintaan. Pta ja päätös tehtävä.
- Hyvinvointialueen ja kunnan on oltava tietoisia alueellaan asuvista ilman huoltajaa tulleista alaikäisistä ja tarjottava heille tarpeelliset palvelut riippumatta siitä, onko heidät osoitettu kuntapaikalle ja asuvatko he perheryhmäkodissa (LsL 81 §)
- Yhteistyö kuntien kanssa keskeistä esim. kouluyhteistyö

Sosiaali- ja terveysministeriö

Kiitos!

Henna Leppämäki
henna.leppamaki@gov.fi
p. 0295 163132